

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Васильєвої Марини Петрівни

на дисертацію **Курінної Людмили Володимирівни**

«Формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки», подану на здобуття

наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Соціальна сфера на сучасному етапі розвитку людства залишається визначальною для цивілізованої, гуманістичної держави і однією з найбільш складних галузей професійної діяльності. Це зумовлено тим, що, по-перше, соціальний працівник знаходиться в ситуаціях постійної взаємодії з іншими; по-друге, клієнтами, отримувачами соціальних послуг, є ті, хто опинився в незвичних для них ситуаціях, або ті, хто через різні причини не здатний до самостійного вирішення життєвих утруднень. Отже, соціальний працівник, виконуючи професійні функції, знаходиться в ситуаціях постійної взаємодії з «несхожими» за різними ознаками, проте має бути здатним будувати з ними конструктивну взаємодію, реалізуючи функції допомоги, підтримки, супроводу з урахуванням їхніх індивідуальних, вікових, етнічних, гендерних та інших особливостей. Професійна діяльність соціального працівника завжди має соціальний і культурний характер. Невипадково соціокультурна компетентність такого фахівця посідає провідне місце серед професійно значущих здатностей, формування якої покладається як завдання в процесі професійної підготовки майбутнього соціального працівника. Отже, обрана Л.В. Курінною тема дослідження є актуальною в умовах соціокультурних змін і постійного реформування вітчизняної вищої освіти.

Незважаючи на існуючі дослідження різних аспектів, але з урахуванням їхніх положень і напрацювань, автор вдається до вирішення поставленої проблеми з формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки ефективності організаційно-

педагогічних умов цього процесі під час професійної підготовки майбутнього фахівця в закладі вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації. Креативний задум авторки досить чітко проявляється в обґрунтуванні актуальності, визначенні мети, завдань, об'єкта, предмета, використаних методів. У дослідженні простежується логіка викладу змісту наукової роботи, яка відповідає меті та поставленим завданням, що свідчить про ретельність підготовки і проведення теоретичних узагальнень та експериментальної роботи.

Рецензована робота характеризується інформаційною насиченістю, різноаспектністю, достатнім рівнем наукової новизни та теоретичної цінності, має визначену структуру і послідовність презентації провідних положень. Авторський підхід до вирішення проблеми формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки хаактеризується фундаментальністю, ґрунтовністю, аргументованістю. Вірогідність отриманих результатів дослідження Л. В. Курінної забезпечується можливістю їх відтворення у вітчизняних закладах вищої освіти.

Достовірність наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується широтою та різноманітністю опрацьованої джерельної бази (276 найменувань, із них 21 – іноземною мовою), що свідчить про ґрунтовне вивчення стану проблеми і високий рівень професійної компетентності авторки.

Отже, дисертаційна робота є ґрунтовною науковою працею, підготовленою відповідно до сучасних потреб вітчизняної вищої освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота Л.В. Курінної складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу і загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми; встановлено її зв'язок із науковими програмами і планами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи

дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та публікації, структуру й обсяг дисертації.

У *першому* розділі «Теоретичні засади формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників» дисертантка розкрила суть ключових понять у контексті проблематики дослідження, розглянула теоретичні аспекти формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, представила теоретичні напрацювання з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти. Так, на основі аналізу авторських позицій з досліджуваної проблематики авторкою уточнено термін «соціокультурна компетентність соціального працівника» як інтегративного утворення, що поєднує знання, уміння, навички, способи мислення, цінності, особистісні якості та практичний досвід, зумовлює рівень соціального й культурного розвитку фахівця соціальної сфери та забезпечує успішне здійснення ним професійної діяльності.

Професійну підготовку майбутніх соціальних працівників Л.В. Курінною визначено як системний, цілеспрямований процес, який здійснюється в закладі вищої освіти та забезпечує набуття студентами необхідної кваліфікації (знань, умінь, навичок, цінностей, особистісних якостей тощо) для ефективного виконання в подальшому покладених на них професійних функцій у сфері соціальної роботи.

У *другому* розділі «Організаційно-методичні основи формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки» представлено аналіз структури соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, конативно-комунікативний та рефлексивний компоненти); визначено організаційно-педагогічні умови її формування, які, як зазначає авторка, стали змістовою основою розробленої авторської моделі (спрямування змісту аудиторного навчання у визначених дисциплінах на

формування сукупності знань, умінь та практичних навичок, які відображають соціокультурну складову емоційно-ціннісної сфери студента; забезпечення інтенсивного, перманентного й глибокого контакту з представниками різних соціальних культур (релігійних, національних, професійних, вікових, гендерних тощо) під час проходження навчальних практик; зміщення тематичних акцентів у науково-дослідній роботі майбутніх соціальних працівників на вивчення проблематики соціокультурної компетентності та висвітлення її результатів під час захисту дипломних проєктів; організація системи контролю щодо динаміки рівнів сформованості соціокультурної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери протягом навчального року); розроблена структурно-функціональна модель формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки, яка включає цільовий, змістовий, організаційний та результативний блоки.

У *третьому* розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки» описано організацію і зміст педагогічного експерименту, висвітлено реалізацію структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, здійснено аналіз та узагальнення отриманих результатів. Особливу увагу акцентовано на предметному змісті, подано перелік форм, методів і засобів, спрямованих на формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, описано результати їх упровадження в навчально-виховний процес експериментальних закладів вищої освіти. Отримані результати піддано кількісному і якісному аналізу.

Висновки узагальнюють зміст роботи, є логічними, віддзеркалюють основні результати дисертаційного дослідження.

Усі результати, отримані в результаті наукового пошуку і експериментальної перевірки вихідних положень, є новими, достовірними і

об'єктивно доведеними, що забезпечено використанням теоретичних, емпіричних і математичних методів у їхньому поєднанні і взаємозв'язку.

Наукова новизна одержаних результатів. До вагомих здобутків праці, що представляють наукову новизну, варто віднести: визначення й характеристику компонентів структури соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, конативно-комунікативний, рефлексивний); розроблення, теоретичне обґрунтування експериментально перевіреної структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки, представлену цільовим, змістовим, організаційним та результативним блоками; з'ясування організаційно-педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутнього соціального працівника в закладу вищої освіти.

Практична цінність одержаних результатів дослідження та можливі шляхи їх використання. Практичне значення проведеного дисертанткою дослідження представляють запропоновані матеріали, які можуть бути рекомендовані до використання під час професійної підготовки здобувачів спеціальності 231 «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня освіти, у системі методичної, організаційної, виховної роботи в освітніх закладах: програми професійно орієнтованих дисциплін «Спеціалізовані служби в соціальній сфері», «Деонтологія соціальної роботи», «Етнопедагогіка»; практик «Соціально-орієнтована волонтерська (безвідривна) практика», «Професійно-орієнтована волонтерська практика»; авторського спецкурсу «Соціокультурна компетентність майбутніх соціальних працівників».

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження повно викладено у достатній кількості наукових публікацій (18 одноосібних наукових публікацій), з яких: 6 – статті в наукових фахових виданнях України (у тому числі 2 у таких, що включені до міжнародних

наукометричних баз), 1 – стаття в науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз, 11 – матеріали конференцій.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Автореферат дисертації ґрунтовно і точно розкриває зміст дисертації, дає повне уявлення про теоретичну та практичну цінність дослідження.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи наукові здобутки Л.В. Курінної, вважаємо за необхідне зазначити певні дискусійні положення, зауваження та побажання до поданої дисертаційної роботи.

1. Не зовсім логічним здається задум авторки щодо розкриття спочатку теоретичних засад процесу формування соціокультурної компетентності (1 розділ), а потім – характеристики складників соціокультурної компетентності (2 розділ) дисертації. Логічніше було б 1 розділ повністю присвятити розкриттю суті, змісту, особливостей «соціокультурної компетентності соціального працівника» на підставі порівняльного аналізу позицій різних дослідників, а в 2 розділі розкрити особливості процесу її формування.

2. Зважаючи на велику кількість досліджень сучасними науковцями ключових дефініцій («соціальний», «культура», «соціокультурний», «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність соціального працівника», «життєва компетентність», «соціокультурна компетентність», «соціальний працівник», «соціокультурна компетентність соціального працівника»), детальному аналізу яких автором приділено забагато уваги, слід було б використати метод абстрагування і узагальнення, представивши авторську позицію щодо відбитих у таблиці визначень.

3. Стосовно характеристики ключового поняття «соціокультурна компетентність соціального працівника» для з'ясування його специфіки і змісту варто було б звернути увагу на положення Стандарту і здійснити аналіз існуючих Освітніх програм з підготовки соціального працівника в

зкладах вищої освіти. Це дозволило б пов'язати цю компетентність з визначеними здатностями фахівця і програмними результатами, які забезпечуються певними освітніми компонентами. Тоді більш обґрунтованим і наочним був би вибір дисциплін, у змісті яких є потенціал для формування соціокультурної компетентності соціального працівника.

4. Під час експериментальної апробації структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки, зважаючи на місце в ній організаційно-педагогічних умов, слід було б більше уваги приділити тому, як відбувалося «забезпечення інтенсивного, перманентного та глибокого контакту здобувачів з представниками різних соціальних культур (релігійних, національних, професійних, вікових, гендерних тощо) під час проходження навчальних практик» (друга умова) і навести приклади розроблених і захищених здобувачами дипломних проєктів, присвячених вивченню проблематики соціокультурної компетентності (третья умова).

5. У процесі формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників дисертанткою застосовуються такі сучасні методи, як «коло ідей», «навчаючи – вчуся», «незакінчені речення» тощо. Вважаємо, що дисертаційне дослідження значно виграло б, якби текст наукової роботи містив опис не загальної методики їх проведення, а конкретно стосовно формування соціокультурної компетентності соціального працівника для виконання функцій професійної діяльності.

6. Розроблений авторський спецкурс «Соціокультурна компетентність майбутніх соціальних працівників» варто вважати виключно практичним, а не науковим здобутком. Крім того, робота здобула б більшого практичного значення, якби автором було конкретизовано те, що саме було оновлено і додано в зміст обраних дисциплін, а також представити методичні розробки з забезпечення їхнього змісту. Це дозволило б зацікавленим особам скористатися ними у практичній освітній діяльності.

Висловлені зауваження та рекомендації мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Курінної Людмили Володимирівни «Формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки» за своєю актуальністю, рівнем опрацювання проблеми, новизною, достовірністю результатів, практичною значущістю є завершеною, самостійною науковою працею, яка відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 607 від 15.07.2020), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної роботи
і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

М. П. Васильєва

